

TIMOTI AELEPALE

Poll-ni Yi Timoti Pepá Penga Aelepa Topa Sirim Bukele

Poll-ni Pepá Topa Sirim Ilinga Ung-Pulu Mare

Poll kene Timoti-selenga ung-pulu mare buk-gomú 682 kene buk-gomú 1001 kene molemú.

Piliipa kungnjuli yambu mare-ni piliiku kene ‘Yi Nero, Rom-Gapman-Yi Aima Auli Kumbina Sisale mulurum kene Poll wale tale-siku Rom ka siring, ka-lkuna pepa pepá ili turum.’ niku piliilimili. Yu kolea-auli Rom ui kumbi-leku ka siring kene we-lku tenga pirim (Liipa Mundurum Yima 28:30) akiliinga-pe yu penga ka siring kene yu ka-lku sulumina kis tenga panjiring. ‘Kolea akili pa auli-tepa naa tepa, no molupa, alí tepa, tirim koleale.’ niku piliilimili. Pepá ilinga 4:13 kanui. Lku-sulumina kis akuna pepa kene pepá ili turumunje.

Ka-lku nukuli yima-ni Poll nokuku naa kunjuring. Yunga pulu lelemú yambuma naa-ko muluring. Yu ‘Nondupa kamu kolumbu.’ nimba piliirim-ko. Akiliinga ilinga 1:16, 2:9, 1:15,17, 4:6-8 kanui.

‘Timoti kolea-auli Epesas mulupili Poll-ni pepá ili topa sirim.’ niku piliilimili.

Timoti yu-kene wasie kongun andukulu tiringleliinga Poll-ni ‘Yu ulu kaíma tepa mulupili.’ nimba pepá ili topa sirim. ‘Yambuma-ni yu buni siku mindili liiku singí kene kepe Pulu Yili-nga kongunale mundupa naa kelepa tondulu mundupa tepa mulupili.’ nimba pepá ili topa sirim. “Yambuma-ni gólu toku kundi tungí kene kum leku naa piliani. Aku-siku ung nilimelema piliilimili yambuma eninga Pulu Yili tondulu munduku piliilimili mele munduku kelemele.” nirimko.

Timoti Aelepale 1:14 kene Timoti Kumbi-Lepale 6:20 kene Poll-ni Timotindu “Temani-kaiéle nokukunu kunjui.” nirim. Akilindu Timoti Aelepale 2:1,2, 3:8,10-12,14-16, 4:1-8,17 ung mare molemúko.

Ung-pulu te: Timoti Kumbi-Lepale kene Timoti Aelepale kene Taitas kene ung pulele tilu-sipa molemú akili i-sipa mele: Timoti Kumbi-Lepale

3:2-5 tápu-yima mulungí mele ung te Taitas 1:6-9 molupa, Timoti Kumbi-Lepale 1:4 mele Taitas 1:14 molupa, Timoti Kumbi-Lepale 4:12 mele Taitas 2:15 kene 2:6 kene molupa, ele temulú ulele kene kir-kiri liipu lkisimulú ulusele Timoti Aelepale 4:7, 2:5 mele ung mare Timoti Kumbi-Lepale 1:18-19 kene 6:12 kene molemú. Akiliinga pepá yupuku paika liiku tere lekunu mimi-siku kanúnu lem kapula.

Ya ung-pulele pora nikem.

Kolomong-Auli 1-4 pali Poll-ni Timoti-ndu “‘Pulu Yili-nga Sika Kongun Tinjili Yili Molambu.’ Niku Tondulu Munduku Tekunu Molui.” Nirim Ungele

1:1-2 Poll-ni Pepá Ili Tombandu Pulu Monjupa Turum Ungele

1 ¹Na Poll, Pulu Yili-ni na makó turum kilia Krais Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yili moliu. ‘Krais Yesos-kene wasie tapú-toku molemele yambuma kona molku konjuku mindi pungí mele ungele andupu yambuma nimbu sambu.’ nimba Pulu Yili-ni na makó turum.

²Na-ni Timoti nu nanga málu numanu monjuliale pepá ili topu siker.

Lapa Pulu Yili kene oliunga Auli Krais Yesos-seleni nu we kondu kolku teku konjukulu, nu-ni wale mare ulu mare teku kis-sini kene nu kondu kolkulu “Mindili nani.” naa nikulu, ‘Nu numanu waengu nipili táka-nikunu molani.’ niangli.

1:3–2:13 Poll-ni Timoti-ndu “Tondulu Pupili Molupa, Pulu Yili-nga Kongunale Tenjimbundu Enembu Naa Kolupa Mundupa Naa Kelepa Temani-Kaiéle Pipili Naa Kolupa Mulupili.” Nirim Ung Te

1:3-18 Temani-Kaiéle Pipili Naa Kolumuláliinga Ung Te

³Nanga anda-kolepalima-ni Pulu Yili-nga ung-manima piliiku liiku tiring mele na aku-sipu ulu teliuma numanale-ni piliipu kene ‘Te tepu kis-siker.’ nimbu naa piliiliu. ‘Teliu mele Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú.’ nimbu piliiliu. Kongun akili tenjiliu Pulu Yili-kene sumbulisuli kepe tanguli kepe popu topu ung nimbu mawa tepu molupu, nu-ni tekunu mollu mele piliipu nunga mawa tenjipu kene, yu-kene “Angke” niliu. ⁴Nu ui kola tirinu mele alsupu piliipu kene ‘Na numanu auli-tepu sambu. Nu kanambuka!’ nimbu piliiliu. ⁵Nu mollu mele piliipuliinga, nu Pulu Yili-nga ungele ‘Sika’ nikunu tondulu mundukunu piliillu mele alsupu piliiliu. ‘Tondulu mundukunu piliillu mele gólu te naa tollu.’ nimbu piliiker. Nu tondulu mundukunu piliillu mele bamu LLois kene aminie Yunis-sele ui piliiringli. ‘Elsele piliiringli mele nu aku-sikunu piliillu.’

nimbu piliipu kene [Pulu Yili-kene “Angke” niliu]. ⁶Nu aku-siku piliikunu mollu mele piliipu kene, na-ni nu ambulurundu kene Pulu Yili-ni nu tondulu te we sirim akili yambuma-ni ‘Tepi tondulu auli-tepa nupili.’ niku popu tolemele mele nu aku-sikunu ‘Pulu Yili-ni tondulu sirimele tondulu aima olandupa pupili.’ nikunu tondulu akili-ni ‘nu taki-taki tondulu mundukunu kongun teani.’ nimbu niker. ⁷Pulu Yili-ni oliu mundu-mong tili ulu-pulele naa sirim. Tondulu puli ulu-pulele kene, numanu munjuli ulu-pulele kene, oliu-oliuliu nokupu konjumulú ulu-pulele sirimeliinga [aku-sikunu kongun ti].

⁸Akiliinga, oliunga Auliele-nga ungele [yambuma] niku sinindu [‘Aku tembu kene na mindili siku toku kunjingínje.’ nikunu] mini-wale naa mundui. Na yunga kongun tenjiliáliinga ka-lkuna peliu akili nu [‘Aku-siku ka singínje.’ nikunu] mini-wale naa mundui. ‘Na temani-kaiéle topu simbu kene Poll mindili silimele mindili nolemú mele na aku-sipu mindili liiku síngi mindili nundu lem ulu te mólu.’ nikunu kongun ti. Pe sika mindili liiku síngi mindili núnu lem Pulu Yili-ni nu tondulu silimále-ni nu tondulu mundukunu muluni. ⁹‘Tondulu mundupu molamili.’ nimba tondulu silimú Pulu Yi akili oliu tepa liipa, kot-na molupu mindili nolkumula kupulanum-na wendu liipa yu-kene wasie molupu konjumulú kupulanum-na liipa monjupa, oliu makó topa ‘Yunga yambu kake tflima molangi wai.’ nirim Pulu Yili. Oliu aku-sipa tepa liipa makó turum akili oliu-ni oliuliu ulu te tirimulaliinga kanupa kene aku-sipa naa tinjirim. Yu-ni yunu oliu temulú mele piliipa makó topa oliu we kondu kolupa kene oliu ‘Wai.’ nimba tepa liirim. Aima kórunga-ui yu-yunu molupa kene yu-ni ‘Krais Yesos-ni oliunga nimba tenjimbaliinga oliu we kondu kolupu [tepu liimbu].’ nirim, ¹⁰akiliinga-pe ekupu oliunga Tapa Liipa, Mindili Nolkumula Kupulanum-na Wendu Liili Yi Krais Yesos mana omba oliunga nimba tinjirimeliinga Pulu Yili-ni oliu we kondu kolelmú mele mokeringa wendu urum. Tapa Liili-Yi Krais Yesos-ni kululi ulele kamu topa mania mundupa, yunga temani-kaiéle [‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili ulele-ni] naa kolupa kona molupa mindi puli ulu-pulele liimulú kupulanumele wendu omba mokeringa lirim.

¹¹Temani-kaí kaniliinga Pulu Yili-ni na [Poll] makó topa kene, ‘Temani-kaí ili andukunu niku sikunu, Krais-ni liipa mundurum yi te molkunu, yunga ungele yambuma ung-bo tunjini yili molani.’ nirim. ¹²Na aku-sipu kongun teliáliinga na aku-siku mindili liiku silimele mindili nolui. Akiliinga-pe na ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliiliu yili tepa molelmú mele piliipu kene, na temani-kaiéle ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliiliu ulele kene, yunga kongun sirim teliále kene, yu-ni mimi-sipa nokumbaliinga kis naa lepa we lepa mindi pupili mulú-masele pora nimbá enale wendu ombáliinga piliipu kene na pipili kolupu numanu buni pípili naa molui.

¹³ [Timoti] nu Krais Yesos-ni tepa liimba kene nu-ni ‘Yu sika.’ niku piliillu mele tondulu munduku piliikunu, Yesos-kene yambuma-kene numanu monjukunu kene na-ni ungma nu nimbu sipu, mani sipu, nirindu piliirinu mele mimi-siku piliikunu kene aku-siku mendepolu manda leku yambuma mani si. ¹⁴ Pulu Yili-ni nu temani-kaiéliinga kongun sirim akili ‘Méle aima kaiéle. Ku-moni olandupa pulimú méle te mele.’ nikunu nokuku kunjui. Oliunga numanuna Mini Kake Tili molemále-ni nu tondulu liipa simbale-ni kongun akili mimi-sikunu nukui.

¹⁵ Kolea Esia propinj [nu mollu] koleana molemele [Krais-nga] yambuma-ni pali na munduku kiliring mele nu piliillu. Yambu kanumanga Pikillus kene Emekenes-seleni wasie na munduku kiliringiliko.

¹⁶ Yi Onesiporas na ka-lkuna pirindu kene [‘na ka-yili’ nimba] pipili naa kolupa, ‘Na numanu waengu nipili molambu.’ nimba wale pulele liipa tapunjurumeliinga Auliele-ni yu kene yunga yambuma kene kondu kolupa liipa tapunjupili. ¹⁷ [Na ka-lkuna pirindu kene yu-ni na pipili naa kulurum niker akiliinga ung te niambu:] Yu kolea-auli Rom omba kene na mindili sipa korupa penga na mulurunduna omba kanupa linjirim. ¹⁸ Kot-enale wendu ombá kene Auliele-ni yu kondu kolupa tepa kunjupili. Na kolea-auli Epesas mulurundu kene kepe yu-ni na wale pulele liipa tapunjurum mele [Timoti] nu piliillu kanili.

**2:1-13 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Krais Yesos-nga Ele Tili
Ami-Yi Tondulu Puli Te Mului.” Nirim Ung Te**

2 ¹ Nanga kangale, [‘Pulu Yili-ni nu kongun sirim akili mimi-sikunu nukui.’ niker] akiliinga, Krais Yesos-nga we kondu kululi ulele-ni nu tepa tondulu mundunjupili. ² Kanu-kene yambu pulele piliiku molangi na-ni nu nimbu sirindu ung kanuma Krais-nga ungele nokuku konjulemele yima, yambuma kapula mani siku ung-bo tonjuku kunjingí yi mare nikunu si.

³ ‘Krais Yesos-nga ele tili ami-yi kaiéle moliu.’ nikunu na mindili noliu mele mindili nuní kene ‘Ulu te mólu.’ nikunu tondulu munduku mului. ⁴ Yi te ele tili ami-yi te molupa kene, yu we-kongun lupa-lupama numanale-ni naa piliipa, yunga ele tili yi-auliele-ni ‘yu telemú mele kanupa kaí piliipili.’ nimba kongun akili mendepolu tondulu mundupa piliipa molemú.

⁵ Aku-sipako, yambu te yambu mare-kene wasie kir-kiri liiku kupulanum lkisilimili yambale yu ‘Lkisambu.’ nimba kir-kiri liiku lkisingíndu “I-siku i-siku teai.” niku, niku panjilimele ung-manima piliipa kene lkisilimú. Ung-manima naa piliipaliinga lkisimu lem yu kir-kiri liipa lkisilimáliinga méle kaluli te naa liilimú.

⁶ [Aku-sipako,] yambu te-ni punie mindili sipa tepa nokupa konjulimú yambale-ni kumbi-lepa langi kaí pulele aima liimba.

⁷Ya [nundu] niker ungeliinga puluma Auliele-ni nu liipa ora simbaliinga niker mele aima mimi-siku piliikunu mului.

⁸Yesos, Pulu Yili-ni makó turum yi-nuim Kraisele, yu [yi nuim king] Depit-ni kalupa liirim yili, kolupa kene lomburupa ola mulurum mele temani-kaiéle topu siliu, yi akili [molemú mele] numanu liiku mundukunu mului. ⁹Temani-kaí kanili na-ni topu silsiliipu andoliáliinga yambuma-ni ‘Na Gapman ung-manima pula topa tepa kis-sili yili,’ niku na buni pulele liiku siku ka silimele mindili noliu akiliinga-pe Pulu Yili-nga ungele ka kapula naa silimele. ¹⁰Akiliinga, ‘Pulu Yili-ni “Nanga yambuma molangi.” nimba makó turum yambuma kepe Krai Yesos-kene wasie tapú-toku molemeláliinga yu-ni enini tepa liipa, penga mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipa yu-kene wasie molku kunjingí kupulanum-na liipa munjupili.’ nimbu na taki-taki eninga nimbu mindili pulele noliále ‘Ulu te mólu.’ nimbu táka-nimbu mindili nombu molui.

¹¹Ung te, akili aima sika mania naa pumbaliinga oliu-ni ‘Ung akili sika.’ nimbu manda tondulu mundupu piliilimulu ung te, akili i-sipa mele:

‘Krais-kene wasie kulúmulu lem
yu kona molumba mele
oliu yu-kene wasie kona molomulú;

¹²oliu mindili nomulú kene
tondulu mundupu molupu enembu kolupu
mundupu naa kilímulu lem
oliu yu-kene wasie yi nuim kingima molupu
mélema nokomulú;
oliu-ni [yambumandu] “Yesos yu kanupu bi naa silimulu.
Yunga yambuma naa molemulu.” nímulu lem
yu-ni [Lapandu] “Yambu ima na kanupu bi naa siliu.
Enini nanga yambuma mólu.” nimbáko.

¹³Yu-ni yunga ungma alowa naa telemáliinga
[oliu ui ‘Yu sika. Yunga ungele sika.’ nimbu kene
penga numanu topele topu] ‘Yu sika mólu.
Yunga ungele sika mólu.’ nímulu lem
yu-ni nilimú mele sika wendu olemú ombá.’

[ung akuma nimba molemulú mele aima sika.]

**2:14-26 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-ni Kanupa Kai
Piliimba Kongunuma Tinjili Yi Te Mului.” Nirim Ung Te**

¹⁴[Timoti,] ‘Ung akuma yambuma taki-taki piliiku molangi.’ nikunu taki-taki nikunu si. ‘Pulu Yili-ni piliipa mulupili.’ nikunu yu walsikunu yambumandu i-siku niani: “Eni naa liipa tapunjupa, tombulku ningí ungele-ni piliiku mulungí yambuma ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili mele topa mania mundulimú ung lupa-lupama tombulku naa niku

molangi.” ni. ¹⁵‘Pulu Yili-ni na kanupa kaí piliimba mele molambu. Yunga kumbi-kerina pipili naa kolupu molambu.’ nikunu yu kanupa kaí piliimba kongunuma mindi tondulu mundukunu teku molkunu, ung-sika akumanga puluma mimi-siku piliikunu sumbi-siku mani sillu yili mului. ¹⁶Mana we-ung lupa-lupa nilimelema, Pulu Yili-ni piliipa kis piliilimú ungma, naa piliiku liikunu bulu si. Ung akuma piliiku kene telemele yambuma Pulu Yili-nga ungma liiku bulu siku yu kanupa kis piliilimú uluma telemele mele penga aku-sikuko olandupa teku mololsiliiku pungéliinga [aima kum naa leku mului]. ¹⁷Ung-bo tonjilimele ung kanuma irili kelále telemú mele telemú. Irili kelále mele tepa kene penga kamu ai-lepa kangí pulele nomba purupa lkupandi topa penga kangí pali kamu topa konjulimú mele ung-bo tonjilimele ung kanuma anju-anju pupa ‘Yambuma molku kis-sangi.’ nilimú. Ung-bo tonjilimele yi kanumanga yi tale Ameniyas kene Pallitas-sele molembele. ¹⁸Yi kanusele-ni ung-sikama munduku kelkulu lu liilimbele. Elsele-ni nikulu mele: “Oliu kórunga lomburupu ola mulurumulaliinga penga kangí pali lomburupu ola naa molomulú.” nilimbele ungele-ni yambu mare-ni ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili mele tekulu bamba silimbeláliinga eninga ‘Sika’ niku piliilimili ulele mania pulimú. ¹⁹Sika akiliinga-pe lku-paka-sum te yi tondulu te-ni polemú kene we tondulu mundupa angiliimú mele, Pulu Yili ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimiláliinga ung-pulele tondulu pupa, pora naa nilimú. Lku-paka-sum mele akiliinga ola bi te molemú, akili i-sipa mele:

“Auliele yunga yambuma

kanupa bi silimú.”

Kambu Turing 16:5

nimba molupa,

“Yambu mare-ni ‘Auliele yu nanga Pulu Yili.’

nilimele yambuma-ni

ulu-kísima pali munduku kelai.”

nimba molemúko.

²⁰Lku-auli tenga mingi ku-gollu-ni tílima kene ku-sillipa-ni tílima kene lepa, mingi unji-ni tílima kene ma-ni tílima kene lelemúko. Ui niker mingima ku-moni olandupa pulimúma-ni kongun olandupa kaíma teku, mingi pe nikeruma ku-moni koltale mele pulimú wema-ni we-kongunuma telemele. Mingi lupa-lupama aku-sipa lelemú. ²¹Yambu te-ni ya yambu niku kis-silimele yi-kis nikeruma mundupa kilímu lem yu Pulu Yili-nga mingi mendepulu molupa, yunga mingi kake tili aima kaí te molupa kene, yu-ni kongun kaíma kapula tembandu molumbaliinga yunga nukuli yili-ni yu [mingi aima kaiéle mele] kongun kaíma manda simba.

²²[Sika nu yi-kumunjupale akiliinga-pe] yi-kumunjupuma-ni waka kolku numanu siku telemele ulu-pulu-kísima ‘Aku-sipu aima naa teambu.’ nikunu tep-repi tekunu liiku bulu sikunu takara toku pukunu kene ulu-kaíma mindi numanu liiku mundukunu teku mului.

Ulu sumbi-nílima kene,
 ‘Sika’ niku tondulu munduku piliili uluma kene,
 numanu munjuli uluma kene,
 yambuma kene táka-niku mululi uluma kene,
 ‘Ulu akuma mendepolu aima tepu molambu.’ nikunu numanu liiku mundukunu mului. Yambu mare molku konjuku aima sika Auliele-nga yambuma mindi molemele yambuma kene aku-sikunu uluma teku mului.
²³ Numanu naa pelemú yima-ni sunduku sili-peku uluma teku ‘Anju-yandu tombulupu niamili.’ nilimele yimanga ungma ‘Aima naa piliimbu.’ nikunu liikunu bulu si. Ung kanuma piliiku nilimele yambuma kene, ung kanuma niku silimele yambuma kene, ung kanuma-ni ‘Ung-muranale teku elenale teangi.’ nimba perelemú mele nu piliillu.

²⁴ Auliele-nga kongun tinjili kendemande-yambale-ni arerembi kolupa ‘Tambulupu niamili.’ nimbá kene kapula naa temba. Yu-ni i-sipa mele tipili: Yu yambuma kondu kolupa liipa tapunjupa, ungma sumbi-sipa ung-bo tonjumba tondulale pili yili molupa, yambuma-ni yu-kene arerembi kolku teku kis-singí kene pundu naa topa mundupa kelepa ulu te naa tepa, ²⁵ yu uluma tepa ung nimba silimú mele kanuku kis piliiku yu toku mania munjungí tingí yambuma teku kis-silimele mele nimba para simbandu táka-nimba mani sipili. Yu-ni aku temba kene Pulu Yili-ni yambu kanuma liipa tapunjupa, numanu topele toku, telemele mele piliiku kis piliiku munduku kelku ung-sikama tondulu munduku pilingí kupulanumele akisinjimbanje. ²⁶ [Kanu-kene] eninga numanu-bole alsupa pepa piliipa kungnjuliele pemba kene ui [kurumanga nuim] depollale-ni ‘Yunga yambuma molku yunga kongunuma tenjangi.’ nimba kundi-ka tepa ka sirim ka-lkuna mele piring ka-lku kanili munduku kelku ulsu puku numanu kaí pípili kapula mulungí.

3:1-9 Mulú-Masele Pora Nimbá Enamanga Yambuma- ni Ulu-Pulu-Kis Pulele Tingí Ung Te

3 ¹ [Yi kanuma Seten munduku kelku alsuku numanu-bo pípili mulungínje] akiliinga-pe [ekupu buni wendu olemúmandu] nu ung ili aima piliikunu mului: Enama pora nimbá temba kene ulu buni pulele wendu ombá.

² Ena kanumanga yambuma-ni eni-enini mindi numanu monjuku, ku-moni numanu monjuku, eninga bima paka toku kara puku, we-yambuma marake teku ung-mura siku, anupili lapaliinga ungma liiku ai naa siku, [ulu-kaímanga] “Angke” naa niku, ‘ulu kake tílima piliipu teamili.’ naa niku,
³ yambuma-kene kondu naa kolku,

yambuma-ni enini teku kis-singí kene munduku naa kelku,
ung-bulkundu ninjiku,

eninga kangí nokuku naa konjuku kene, we waka lelemú uluma
piliiku, numanu-bo naa pípili numanale-ni ulu-kísima mindi piliiku
teku,

owa-takarama numanu naa pelemú kene teku kis-silimele mele enini
yambuma aku-siku teku kis-siku,
ulu-kaíma-kene ele-tu molku,

⁴enini eninga anginipili yambuma ‘molku kis-sangi.’ niku eninga ele-
túma kundi toku,

ulu mare tingíndu ‘Ulu ili tembu kene tepu kis-simbunje.’ mola ‘Ulu ili
tembu kene yambu te buni simbunje.’ niku naa piliiku sumbi-siku walu-
siku we teku,

eni-enini numanale-ni piliiku kene ‘Oliu yi bi ola molemú yambuma.’
niku piliiku,

eninga kangikundu numanu singí uluma numanu monjuku Pulu Yili-
ni nilimú mele piliiku tingíndu numanu naa monjuku,

⁵Pulu Yili-nga uluma kalkundu mindi [gólu toku] tingí, numanuna
sukundu ‘Pulu Yili-nga tondulale-ni oliu liipa naa tapunjupili oliu-
oliuliu kapula telemulu.’ niku,

aku-siku telemele. Aku-siku teku molemele yima-kene tiluna kongun teku
naa molku eninga ungma naa piliiku liikunu
bulu si.

⁶⁻⁷Yi kanumanga mare-ni ‘Ambu mare oliunga ungma piliangi kundi
tamili.’ niku puku mani singíndu yambumanga lku marenga táka-niku
lkundu puku kene lku akumanga molemele ambu mare [Pulu Yili-nga]
ungma mimi-siku naa piliiku, numanale-ni piliiku kene ‘Ulu-pulu-kísma
tepu ambu kísima molemulu.’ niku piliiku, eninga numanu mimi-sipa
naa pelemú kene ulu lupa-lupama tingíndu numanu siku walu-siku
teku, yima-ni pali mani silimele ungma taki-taki kumele-ni piliilimili
akiliinga-pe ung-sikama mindi mimi-siku naa piliiku lilimele ambu
kanuma kundi tungí kene ambu kanuma eninga ung [gólu túlima] piliiku
liingí. ⁸Ui yi Janes kene Jambiris-seleni ‘Moses-nga ung nikemuma gólu
tokum. Isip yi nuim kingele naa piliipili.’ nikulu Moses-nga ungma-kene
ele-tu muluringli mele teku kis-silimele yi ekupu nikeruma-ni kepe aku-
siku ‘yambuma ung-sikama naa piliangi.’ niku enini ung-sikama-kene
ele-tu molemele. Enini numanu aima kísima pípili molku kene numanuna
gólu tuli ungma mindi piliiku, ung-sikama mani singí ulu-pulu te naa
pípili molemeláliinga eninga ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili ulele
aima lupa. ⁹Akiliinga-pe ung-sikama-kene ele-tu molemele yima-ni tingí
mele yambuma-ni pali kanuku kene yi kanuma kelep mele toku tingí
mele sumbi-siku kanungéliinga enini teku kis-silimele mele tondulu auli-

tepa olandupa naa pumba. Ui yi [Janes kene Jambiris]-seleni tiringli mele tondulu naa purum mele aku-sipa mele temba.

3:10–4:8 Poll-ni Timoti-ndu “Ti.” Nirim Ung Mare

3:10-17 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-nga Ungele Tondulu Mundukunu Ambului.” Nirim Ung Te

¹⁰ [Enini aku telemele tingí] akiliinga-pe [Timoti] nu [na ulu-kaí lupa-lupama teliu mele] piliikunu mollu.

Na-ni yambu ung-bo tunjurundu mele kene,

na-nanu uluma tepu mulurundu mele kene,

na ulu tirindumanga pulele kene,

Krais ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliirindu mele kene,

yambuma-kene kara naa pupu andiki tepu táka-nimbu mulurundu mele kene,

yambuma numanu munjurundu mele kene,

yambuma-ni na tekú kis-siku mindili liiku siring kene kongunuma mundupu naa kelepú tondulu mundupu tirindu mele kene,

nu piliillu. ¹¹ Na kolea Andiyok kene Akoniam kene LLisira kene [taon akumanga andupu Pulu Yili-nga kongunale tenjipu mulurundu kene] na tekú kis-siku mindili siku buni pulele siring mirindu mele nu piliillu. Aku-siku buni kis pulele siring aima mindili nurundu kanili. Akiliinga-pe Auliele-ni ‘Na isili-ui naa kolambu.’ nimba na tepa liirim kene kapula mulurundu.

¹² Ung te aima sika pelemú akili i-sipa mele: Krais Yesos-kene wasie tapú-toku molku kene ‘Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú uluma mendepulu tepu molamili.’ niku aku-siku tekú mulungí yambuma pali we-yambuma-ni tekú kis-siku mindili singí; ¹³ akiliinga-pe tekú kis-siku, gólu toku ‘Ung-sikama nikimulu.’ niku mani singí yima olandupa-olandupa tekú kis-siku molku kis-singí. Enini yambuma anju gólu toku mani singí kene ung kanuma-ni topele topa enini kundi tombako, kanu-kene enini eni-enini ung gólu kanuma ‘Ung-sikama.’ niku piliingíko.

¹⁴ Akiliinga-pe [Timoti] nu ung-sikama piliiku liikunu kene ‘Akili aima sika.’ nikunu tondulu munduku piliirinu ungma [Krais-nga yambu kaíma-ni] nu ung kanuma ung-bo tunjuringeliinga piliikunu kene ‘Ung akuma ung-sikama.’ niku piliikunu tondulu munduku piliillu mele kamu mimi-sikunu piliiku kongnjuku mului. ¹⁵ Pulu Yili-nga bukna ung molemále-ni Krais Yesos ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili yambuma Pulu Yili-ni tepa liipa, mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipa yu-kene molku kunjingí kupulanum-na liipa monjulemú mele nimba silimú ungma nu kang aima kelále molkunu kene pulu monjuku piliirin[eliinga ‘Sika’] nikunu tondulu munduku piliillu mele kamu mimi-sikunu piliiku kongnjuku mului]. ¹⁶ Pulu Yili-nga bukna molemú ungma

pali Pulu Yili-nga Minéle-ni nimba sirim-na piliiku kene turing. Ung akuma-ni yambuma liipa tapunjilimú akili i-sipa mele: Ung akuma-ni oliu [Pulu Yili-nga yambuma molomulú mele] ung-bo tonjupa, [ulu-pulu-kis telemuluma ‘naa teamili,’ nimba] mani sipa, [ulu-pulu-kísima mundupu kelepu molupu konjumulú mele] ung-bo tonjupa, [Pulu Yili-ni “Teku molai.” nimba, ulu sumbi-nílima nimba kanolemú uluma temulú mele] mani silimú. ¹⁷Pulu Yili-nga [kongun tenjilimulu] yambuma yunga kongunuma tenjimulúmanga piliipa kungnjúluma pípili kongun kaíma sumbi-sipu tepu konjumuláliinga tonduluma oliu-kene pípili.’ nimba [oliu aku-sipa ung-bo tonjupa mani silimú].

**4:1-5 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-nga Ungma
Aima Yambuma Mani Si.” Nirim Ung Te**

4 ¹ [Timoti,] Pulu Yili kene Krai Yesos-seleni yambu konama kene kulúluma kene eninga kotele piliinglí yisele kanuku molangli Krai Yesos omba mokeringa molupa yi nuim kinglele molupa mélema nokumbaliinga na-ni nundu i-sipu tondulu mundupu niker:

² [Krais-nga] ungma yambuma nikunu si.

Nikunu sini kene yambuma ung piliingí kene mola naa piliingí kene kepe taki-taki ungma niku sikunu munduku naa kelkunu,

‘Eninga ulu telemelema ‘Tepu kis-silimulu.’ niku piliiku numanu topele tangi.’ nikunu mani sikunu,

ulu-pulu-kis telemelema naa teangi ung-mura siku mani sikunu,

‘Enini Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú uluma teku numanu tondulu pupili molangi.’ nikunu mani si.

Enini mani sinindu taki-taki andiki tekunu táka-niku mimi-siku mani si.

³ Yambuma ung-sikama ‘Naa piliimulú.’ niku liiku bulu siku kum pipi siku kene enini waka kolemele ungma numanu siku piliingí ungma ung-bo tunjingí yi pulele makó tungí enale penga wendu ombáliinga [ung-sikama munduku naa kelkunu ung-bo tonjukunu kunjui]. ⁴ Enini ung-sikale liiku bulu siku, gólu toku temani-kange lupa-lupa tungíma mendepolu kum leku piliiku mulungéliinga [ung-sikama munduku naa kelkunu ung-bo tonjukunu kunjui]. ⁵ Akiliinga-pe nu, taki-taki numanu-bo pípili ungma mimi-sikunu apuruku konjukunu piliikunu kene, mindili te nuní mola buni te nu-kene wendu um lem buni akuma we mekunu, ‘Yambuma temani-kaiéle aima piliiku liiku numanu topele tangi.’ nikunu toku silsiliikunu andukunu, Pulu Yili-ni ‘Nu nanga kendemande-yili molani.’ nimba kongun sirim-ma pali ti.

**4:6-8 Poll-ni Yu Nondupa Kolumba Tirimeliinga Yunga
Kongunale Pora Nimbá Tirimeliinga Ung Te**

⁶ [Na-kene ulu te nondupa wendu ombá mele piliipu kene “Nu-ni aku-sikunu ti.” niker.] Na, ui [Isrel-]yambuma-ni Pulu Yili popu toku kungma

kaluring polaliinga maniakundu Pulu Yili popu toku no-waen onde leku munduku yu siring mele ekupu na kolumbundu nanga kangiele Pulu Yili popu topu simbu teker. Na ma-koleale mundupu kelepu pumbu enale nondupa wendu ombá tekem. ⁷[‘Méle kaíma liambu.’ nambu] na tondulu mundupu kir-kiri liipu lkisirindu. ‘Lkisiku pangi.’ niku oe turing akuna kamu pupu pora siker. [Krais-nga] ungma mundupu naa kelepu tondulu mundupu piliipu lkisirindu. ⁸Aku-sipu tepu mulurundeliinga ekupu [ulu tilu mindi we pelemú.] Oena kamu okuraliinga na méle kalomba méle kaiéle nosupa molemú, méle kaí kanili Auliele kot sumbi-sipa piliilimú yili-ni nandu “Nu yi sumbi-niliele.” nimbá kanili. Na mindi mólu-ko. Yu-ni [yambumanga kot piliipa apurumba] enaliinga na kene yu ombá mele ‘Aima kanambuka.’ niku nokuku molemele yambuma kene wasie méle kaí kanili simba.

4:9-22 Poll-ni Timoti-ndu Ung Gar Nili Mare Nirim Ungma

4:9-13,21 Poll-ni Timoti-ndu “Na Moliúna Wela Ui.” Nirim Ungele

⁹⁻¹¹Yi Dimas-ni na mundupa kelepa purum yili yu ma-koleana-uluma ola-kilia numanu monjupa kene kolea-auli Tesallonaikandu purum. Yi Keresen kolea Gallesia propinj pupa, Taitas kolea Dallemesia distrik purum. LLuk mindi ya na-kene wasie molembuláliinga nu na moliuna kupulanum te aima korukunu kene wela nondupa ui. Mak-ni na kongun kapula liipa tapunjupa tembaliinga “yu upili” nikunu liiku mekunu wasie wangli. ¹²[Andi nu] kolea-auli Epesas [molluna] Tikikas “pui.” nambu liipu mundurundu. ¹³Uní kene kupulanum-na okunu kolea-auli Toras okunu kene, alí-wale-pakuli kene buk mare kene kungmanga kilu-ni tili bukma kepe, Kapas-nga lkuna nusurundu lelemú akuma liikunu meku ui. Kungmanga kilu-ni tili buk [aima kaí, ku-moni auli-tepa púluma] aima apera naa sikunu liikunu meku ui.

4:14-18 Poll Molupa Kis-Sirim Kene Pulu Yili-ni Yu Liipa Tapunjupa Tonduluma Sirim Ung Te

¹⁴Alleksenda, ku-kapa-ni mélema tepa mimi tili yili, yu-ni na aima tepa kis-sirim. Yu-ni [na-kene] tepa kis-sirimeliinga Auliele-ni yu pundu tomba. ¹⁵Yu-ni oliunga ung nilimuluma aima numanu naa monjupa ung akuma-kene ele-tu molupa ‘Mania pupili.’ nirimeliinga [nu aku-sipa tepa kis-simbaliinga] yu mimi-siku kanukunu mului!

¹⁶Nanga kotele pulu monjuku piliiring kene yambu te-ni na kot tirindu mele naa liipa tapunjurum. Enini pali na munduku kiliring. Pulu Yili-ni yi kanuma-ni teku kis-siringeliinga pundu naa topa mundupa kilipili. ¹⁷[Yima-ni na munduku kiliring] akiliinga-pe Auliele na-kene tapú-topa kot-na angiliipa na tondulale sirimeliinga kot-koleana Juda-yambu naa

molku yambu-lupama muluring yambuma na temani-kaiéle topu sirindu kene kapula piliiring. Na kot-na tondulu naa silkanje ‘Lopa-pus llayonmani na toku nangi.’ nilkimela akiliinga-pe Auliele-ni ‘Na naa kolambu.’ nimba tepa liirim-na [ya ka-lkuna] we moliu. ¹⁸‘Yu mindili nupili, tepu kis-samili.’ ningí akumanga pali Auliele-ni na tepa liipa wendu liipa kene, yu yi nuim kingele molupa nokulemú mulú-koleana ‘Na kapula upili akiliinga ui ma-koleana molupa kunjupili.’ nimbá. Taki-taki yu kape nimbu bi paka tonjulsiliipu mindi pamili. Aku-sipa aima sika tipili.

4:19-22 Pepále Topa Pora Simbandu Poll-ni Kamu Nirim Ungma

¹⁹Ambu Prisilla kene yunga min Akwilla-sele kene, Onesiporas yunga yambuma kene, “Poll-ni “Eni kapula molemeleye?” nikem.” ninjui.

²⁰Yi Erastas kolea-auli Korin we molemú. Tropimas kuru turum kilia kolea-auli Mallitas mulupili mundupu kelepu urundu. ²¹‘Kolea alí telemú kaliimbuma ui wendu naa upili na moliuna wambu.’ nikunu kupulanum te tondulu munduku korukunu kene ui.

Yupullas kene Pudens kene LLainas kene [ambu] Kollodia kene [oliunga] anginipilima [Krais-nga] yambuma-ni pali “Nu kapula molluye?” nikimili.

²²Auliele nunga minéle-kene mulupili mului. Yu-ni eni we kondu kolupa mulupili molai. [Aku manda niker.]